

Türkiye'nin Ekonomik Durumu

Doç.Dr.Evren Bolgün | Finansal Danışman & Ekonomist

Makalenin başlığı üzerine yazı yazmak için bilgisayar başına oturduğumda sizlere geçmiş yıllarda yaşanmış komik bir olayı anlatarak başlamak isterim. Bundan yıllar öncesinde Süleyman Demirel'in başbakanlık yaptığı bir dönemde basın açıklaması sırasında başbakana yabancı bir gazeteci sormuş: *“Sayın Demirel Türkiye Ekonomisinin mevcut durumunu bir kelime ile özetleyecek olsaydınız ne derdiniz?”* Demirel hemen lafı gazeteciye yapıştırmış; *“Eyyi”* Gazeteci aldığı bu cevabın ardından hemen ikinci sorusuna geçmiş. *“Peki Sayın Demirel Türkiye Ekonomisinin durumunu iki kelime ile özetleyecek olsaydınız ne derdiniz?”* *“Eyyi Değil”!*

Konuya kısaca böyle nükteli bir girizgâh yaptıktan sonra şunu net olarak söyleyebilirim ki; Türkiye ekonomisine özellikle 2016 yılından itibaren hangi açıdan bakarsanız bakın daha iyi bir noktaya doğru gitmediğini görmektesiniz. Malum eylül ayının başında 2022-24 yıllarını kapsayan “Orta Vadeli Program” açıklandı. 2006 yılından itibaren açıklanmakta olan orta vadeli planlar, eski ekonomi ve maliye bakanı Berat Albayrak döneminde “Yeni Ekonomi Programı (YEP)” adı altında yayınlanmaya başlanmıştı. Kısa bir aradan sonra tekrar orta vadeli programlar eski ismine de kavuşmuş oldu!

2024 yılına kadar uzun bir vadeye geçmeden önce 2021 yılı sonu itibarıyla ekonomik tahmin büyüklüklerine kısaca birlikte bir göz atalım. GSYH 6.648 Milyar TL, GSYH \$801 Milyar, GSYH Büyümesi %9, Kişi Başı Gelir \$9.489, İşsizlik Oranı %12.6, Bütçe Dengesi/GSYH -%3.5, Cari Denge/GSYH -%2.6, Enflasyon (TÜFE) %16.2, \$/TL Ort.Kuru 8.30 şeklinde hedeflendiğini görmekteyiz. Açıkçası 2021 yılına ilişkin olarak yapılan makroekonomik tahminlerin gerçekleşebileceğini düşünmekteyim. 2021 yılı ilk yarısındaki büyüme ortalamasının %14.45 düzeyinde olması sebebiyle yıl sonunda %9 civarında bir büyüme ile yılı kapatabileceğimizi tahmin ediyorum. Ancak 2020

yılıının düşük baz etkisi (%1.8) sebebi bu miktarda yüksek bir rakamın gerçekleştiğini de not etmekte yarar var. Dolayısı ile 2022 yılında hükümetin ifade etmiş olduğu %5 düzeyindeki bir büyümenin 2021 yılının yüksek baz etkisi taşıyacak olması nedeniyle oldukça zor gerçekleşeceği kanaatindeyim. 2022 yılı büyümesinin %3-%4 seviyeleri arasında gerçekleşmesinin çok daha olası olduğunu düşünüyorum.

İşsizlik oranında ise, geçtiğimiz yıldan itibaren alınan işten çıkarma yasakları, ücret destekleri, vs. gibi önlemler neticesinde işsiz olduğu haledede işsizlik sigortası başvurusu yapmadığı veya kriterleri tutturamadığı için yapamayan kişilerin sayısının çokluğu münasebetiyle ilgili kişiler halen işsiz sayılmamaya devam edildiği sürece açıklanan resmi işsizlik verilerinin gerçek durumu yansıtmaktan uzakta kaldığını söylemek isterim. Orta vadeli program içerisinde 2021 sonunda %12.6 düzeyinde gerçekleşmesi beklenen genel işsizlik oranının 2024 yılı sonunda %10.9 düzeyine gerileyeceği öngörülmektedir. Ancak Covid-19 döneminde işini kaybeden 4.5 Milyona yakın vatandaşımızın tekrar eski işlerine dönebilmesi Türkiye'nin yıllık tarım dışı istihdam artış potansiyelini de değerlendirdiğimizde birkaç seneyi alacağını öngörmek pek de zor bir tahmin olmayacaktır.

Bütçe açığı 2021 yılı sonunda-%3.9 seviyesinde gerçekleşecektir. 2 yıla yakın süredir yaşanan salgın ortamı sebebi ile Dünya ekonomilerinde bütçe açıklarının yükseliş yönünde bir trend sergiliyor olması doğal kabul edilmektedir. 2024 yılı sonunda ise, kamu kesimi genel dengesi yönünden açığın-%2.5 seviyesine gerilemesi öngörülmektedir.

Döviz kuru açısından orta vadeli programda öncekilerde olduğu gibi tutturulması imkansız yakın tahminlerin yapılmış olduğunu söyleyebilirim. 2021 yılı \$/TL kur ortalaması 8.30 şeklinde öngörülmüş durumdadır. 2021 yılı Ocak-Ağustos arasındaki dolar kuru ortalamasının 8.05 seviyesinde olduğunu dikkate aldığımızda yılın kalan 4 aylık dönemi içerisinde döviz kurunun

ortalama 8.85 seviyelere yükseliş beklentisi içerisinde bir tahmin yapıldığını görmekteyiz. ($8.85/8.30 = \%6.6$) Yılın kalan 4 aylık zaman dilimi içerisinde ortalamada $\%6.6$ düzeyindeki bir yükseliş yıllık bazda $\%21$ seviyesinde kur kazancı beklentisini yansıtmaktadır. TL cinsi mevduat net getirisinin yıllık $\%18$ düzeyinde olduğunu dikkate aldığımızda ekonomi içerisindeki dolarizasyon eğiliminin bugün itibarıyla neden kırılmamış olduğunu rahatlıkla gözlemleyebilmekteyiz. Ayrıca $\%19.25$ seviyesine yükselen manşet TÜFE enflasyon oranları üzerinden TCMB'sı kısa vadeli $\%19$ 'luk resmi faiz düzeyi ile mevduat yatırımcısını enflasyon karşısında negatif reel faiz (son 1 yıllık $-\%9$ negatif faiz) ile cezalandırmaya devam ettirmektedir.

2019 yılı sonunda Türkiye ekonomisi $\%0.9$ cari fazla vermişti. Ancak 2020 yılında doğal trendine uygun bir şekilde $\%5.1$ düzeyinde cari açık ile yılı kapatmıştık. Bu yıl sonunda cari denge/GSYH oranının $-\%2.6$ düzeyinde gerçekleşebileceği orta vadeli program içerisinde öngörülmüş durumdadır. Bu yıl için yapılan tahminin gerçekleştirilebilir olduğunu söyleyebilirim. Fakat uzun dönemde 2024 yılına doğru $\%5$ - $\%5.5$ düzeylerinde büyüme gerçekleştireceği planlanan Türkiye ekonomisinin cari açık/GSYH oranını nasıl $\%1.5$ - $\%1$ düzeyleri arasında stabil tutabileceği hususunda bir takım soru işaretleri taşımaktayım. Şöyle ki, turizm gelirlerinin Covid-19 salgını sebebi ile yıllık \$34 milyardan \$10-\$15 Milyar dolarlar seviyesine gerilediği 2020-21 yıllarının ardından ilgili gelirlerin kısa bir süre içerisinde eski düzeylerine gerileyen TL değeri sebebi ve değişen yurtdışı talep koşulları nedeniyle pek de kolay olmayabileceği kanaatindeyim. Ayrıca 2020 yılının ikinci yarısında itibaren ivmelenen ihracat artışının da dengelenecek Avrupa/Amerika ve Asya ülkelerindeki talep koşulları nedeniyle artış hızında nispeten yavaşlamalar olabileceğini görebiliriz. İhracat artış hızından daha düşük ithalat artış trendinin uzun dönemde sürdürülebilir kılınmasının tek reçetesi katma değerli yüksek

teknoloji içeren sanayi ürünlerinde yoğunlaşabilmeyi başarabilmekten geçmektedir.

Son olarak da enflasyon (TÜFE) tarafında orta vadeli programda 2021 yılı sonunda %16.2 düzeyinde bir tahminde bulunulduğunu görmekteyiz. İyimser bir tahmin olduğunu ancak TCMB'nin %14 düzeyindeki tahmininden daha gerçekçi gördüğümü ifade edebilirim. 2022 yılı için TÜFE'nin %9.8, 2023 yılı için TÜFE'nin %8 ve son olarak da 2024 yılında TÜFE'nin %7.6 şeklinde beklendiğini görmekteyiz. Bu durumda TCMB'nin yakın zamanda açıklamış olduğu enflasyon raporu içerisindeki %5 uzun vadeli tahmin beklentisinin de rafa kaldırılmış olduğunu düşünebiliriz.